

MEGSZENTELT ÉLET ÉS TÁRSADALMI SZEREPVÁLLALÁS*

Ferences Harmadik Rend a 20. századi Magyarországon

Az Európai Unió – alapvető elvétől, a szolidaritástól vezérelve – a 2010-es évet a tagállamokkal együtt a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai éveként jelölte meg. ... arra szólít fel, hogy közvetlenül lépjünk fel a szegénység okai ellen, és így biztosítsuk, hogy mindenki teljes és aktív szerepet játszik a társadalomban.¹

Szegénység kérdése a keresztény Egyházban²

A keresztény Egyház kezdettől fogva különös figyelemmel fordult a szükségben szenvedők felé, s küldetésének ma is lényeges elemét képezi a diakónia.³ Szóhasználatában a „szegény” kifejezés soha nem korlátozódott pusztán a fizikai nélkülözés meghatározására:⁴ a fogalom sokrétű jelentéstartalmát kitűnően elemzi Thaddée Matura Szent Ferencsel foglalkozó munkájában.⁵ Nem véletlen, hogy a szerző épp az assisi Szenttel kapcsolatban gondolkodik a kérdésről, hiszen a Poverello alakja máig meghatározó a témát érintő keresztény vélekedésben. Önként vállalt szegénysége és a rászorulókat iránti elkötelezettsége a 20. században élő, világi szolgálatokat vállaló ferences testvérek számára is példamutatónak bizonyult: amint azt látni fogjuk, a Ferences Harmadik Rend tagjai mindig igyekeztek az adott kor társadalmi kihívásaira gyakorlati választ adni.

Jóllehet e néhány oldalon elsősorban közösségeik kifelé irányuló tevékenységét igyekszem bemutatni, tudatában vagyok annak, hogy a szerzetes, illetve világi testvér önmegszentelődése nem rendelhető alá szolgálatának.

* A kutatást az OTKA NK81502 pályázat támogatásával végeztem.

¹ http://ec.europa.eu/employment_social/2010againstopoverty/about/index_hu.htm. E felhívás indított arra, hogy a Ferences Harmadik Rend társadalmi aktivitásának kérdésével foglalkozzák.

² Bár vizsgálatom közvetlen tárgyát elsősorban katolikus hívek meghatározott csoportja képezi, mégis, jelezvén, hogy a kérdés minden keresztény alapokon nyugvó egyház számára fontos, jobb híján a „keresztény Egyház” kifejezést használom. Ezzel jelölöm mind a kezdetben egységes, mind a később több felekezetre szakadt struktúrát.

³ A görög eredetű szó jelentése szolgálat. A diakónia Egyház életében betöltött kulcsfontosságú szerepére utal XVI. Benedek pápa 2005-ben készült első, Deus Caritas est kezdetű enciklikájában.

⁴ v.ö.: *„Boldogok a lélekben szegények, mert ők a menyek országa.”* Mt 5, 3.

⁵ MATURA 2009. 83-91.

Általános rendtörténet

A Ferences Család Harmadik Rendjének majd nyolcszáz éves, egyetemes történetét aligha lehet néhány sorban összefoglalni. Mégis, tekintettel arra, hogy egyelőre meglehetősen kevés magyar nyelvű, illetve Magyarországon elérhető szakirodalom áll az érdeklődők rendelkezésére, hasznos lehet a következő rövid, egészen vázlatos történeti áttekintést.

A 12. században felerősödő, Ferenc életerrívében is meghatározó szerepet játszó ún. bűnbánó mozgalmak lelkisége evangéliumi tanításban gyökerezik. Jól szemléltetik ezt Jézus Máté evangéliumában olvasható szavai: „Μετανοείτε, ἡγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.”⁶ A *bűnbánattartás* keresztény kontextusban az elkövetett vétkek feletti bánaton túl kezdettől fogva egyszersmind magában foglalta az állandó megtérést, vagyis az Istenhez való egyre tökéletesebb odafordulást is. Ferenc a szót annak komplex értelmében használta, amikor a regula előszavaként ma is olvasható buzdításában *bűnbánó testvérekről és nővérekről* beszélt. Hosszú ideig ezzel az elnevezéssel illették azokat a férfiakat és nőket, akik világi állapotukban megmaradva, Ferenc útmutatásai szerint törekedtek az evangélium megvalósítására.⁷ A később *harmadik rendiként* is emlegetett *bűnbánó testvérek és nővérek* első szabályzatát III. Honorius pápa hagyta jóvá 1221-ben. Már az első évtizedekben előfordult, hogy nem házasságban élő világiak közösségbe szerveződve kívánták megélni hivatásukat. Ez a létforma a klauzúra hiánya és a nagyobb mozgásszabadság miatt különösen a nők számára jelentett új alternatívát. E „nyitott kolostorok” megítélése ugyan sem a Szentszék, sem a Rend részéről nem volt mindig egyértelműen pozitív, a 14. század végére – bizonyos keretek között – a harmadik rendhez kötődő szerzetesi életforma mindkét nem számára vállalható lett. Ettől kezdve egyre határozottabban elkülönült a saját házukban élő, közeli ferences kolostorhoz kapcsolódva testvéri közösségeket alkotó *világiak* és a közös házban, közös napirend szerint élő, majd fogadalommal elköteleződött *szerzetesek* két nagy csoportja. A 15. században – az utóbbi esetben – már széles körben használták a *Reguláris, vagy Szabályozott Harmadik Rend* elnevezést. Az elmúlt évszázadok során több száz különböző, Ferenc útmutatásait követő szerzeteskongregáció és apostoli életű társaság kapott egyházi engedélyt arra, hogy a kor kihívásaihoz igazodva gyakorolja sajátos hivatását. Mind a világi, mind a szerzetesi közösségekkel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a rászorulóknak megsegítése kezdettől fogva identitásuk részét képezte. Mindenekelőtt betegápolással és szegénygondozással foglalkoztak: forrásaink a 13. századtól kezdve

⁶ Mt 3, 2b. A görög μετανοέω szó jelentése: a gondolkodást megváltoztatni, bűnét megbánni, megtérni. A Szent István Társulat kiadásában megjelent Szentírás görög nyelvű szöveg alapján készült fordítása a „*tartsatok bűnbánatot*”, míg a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat latin nyelvű szöveg alapján készült fordítása a „*térjetelek meg*” kifejezést használja ugyanazon a helyen.

⁷ 1210 áprilisáig Ferenc és társai magukat is Assisi *bűnbánó testvéreinek* hívták. A 13. század közepétől egyre szélesebb körben használt *Szent Ferenc Harmadik Rendje* elnevezés nem időbeliséget fejez ki. A kifejezést először a humiliátusok használták hasonló értelemben: azokat a szerzetesrendhez tartozó laikusokat jelölték vele, akik (az első és második rend tagjaival ellentétben) saját házaikban maradtak és házasságot is köthettek.

gyakran említik, hogy a testvérek, illetve nővérek ispotályban láttak el szolgálatot, sőt olykor maguk voltak az intézmény fenntartói is.

Világi testvérként – a megelőző korokhoz hasonlóan – a 20. században is sok magas tisztséget viselő pap volt a rend tagja és támogatója: így például XIII. Leó (1878–1903), XV. Benedek (1914–1922), XI. Pius (1922–1939), XXIII. János (1958–1963). Magyarországon ugyanebben az időben a renدهz tartozott többek között gróf Zichy Gyula (1871–1942)⁸ kalocsai és Dr. Szmercsányi Lajos (1851–1943)⁹ egri érsek.

A Ferences Harmadik Rend magyarországi történetére vonatkozóan adataink igencsak szórványosak.¹⁰ Nagyobb városainkban bizonyára korán létrejöttek világiak testvéri közösségei, és tudomásunk van szerzetesi életformát követő nővérekről is.¹¹ A török hódítás feltehetően visszavetette mindkét ág fejlődését. A 18. század közepén számos testvéri közösség megalakulására láthatunk példát,¹² ezeket azonban II. József rendelete 1782-ben feloszlatta. Éppen száz évvel később, 1882-ben a magyar ferences rendtartomány főnöke körlevélben a házfőnökök figyelmébe ajánlotta a világiak rendjét és buzdította őket a közösségek megalapítására. A 20. század első harmadában már számtalan helyi csoport és több reguláris női kongregáció is működött az országban. 1950-től kezdve létük ismét lehetetlenné vált, majd a rendszerváltás után megalakultak az új, illetve megújultak a régi közösségek.

Harmadik Rendi közösségek a 20. századi Magyarországon¹³

A világi testvérek a múlt század első felében folytatott tevékenységéről értékes adatokat találhatunk a *Szent Ferenc Hírnöke* (1903–1921; 1943–1944), a *Terciárius Közlöny* (1921–1924), a *Ferences Közlöny* (1924–1941), majd a *Magyar Barát* (1942–1944) hasábjain, melyek a rend országos lapjai voltak. Az egyes beszámolókból kiderül, hogy a legtöbb közösség nem rendelkezett sajátos arculattal, a rendtagok lehetőségeikhez és képességeikhez mérten vállaltak – általában karitatív jellegű – feladatokat. Ezzel együtt többször előfordult, hogy egy-egy csoport kollektívan ajánlotta fel szolgálatát a rászorulóknak. A segítségnyújtás megvalósulhatott egy-szeri, periodikus, illetve rendszeres támogatásban: szinte mindenhol találkozunk például a szegények megvendégelésének szokásával, mely általában bizonyos

⁸ *Magyar Barát* 1942 június 91.

⁹ *Magyar Barát* 1943 február 23.

¹⁰ Kifejezetten világi testvérek magyarországi jelenlétével foglalkozik: VÁNDOR 1989, PÁL 1996, EGERSEGI 2002. A szerzetes testvérek közösségeire később részletesebben kitérek.

¹¹ Juhász Kálmán adatai szerint Csanádon és Lippán például a 15. század második felében özvegyek és hajadonok közösségben éltek a ferences kolostor közelében. „Egyéb vallásgyakorlataikon kívül istáptolták a szegényeket, gondoztak beteget, áptolták a helységben a békét, szeretetet.” Lortz 1991. 71.

¹² 1724 Komárom, 1745 Vác, Győr, 1763 Szombathely. Vö.: EGERSEGI 2002. 1741 Buda. v.ö.: *Magyar Barát* 1942. augusztus 127.

¹³ A Mallsersdorfi Ferences Nővérek kivételével a közösségek mindegyike bemutatkozik DOBSZAY-GALAMBOSNÉ 2008 kötetében.

ünnepekhez kötődött.¹⁴ Ilyenkor nem ritkán több száz nehéz anyagi körülmények között élő helybéli kapott meleg ételt: Pécsen 1942-ben mintegy 1200 szegény vehetett részt a Szent Antal napján rendezett ünnepi ebéden.¹⁵ Egyedülálló kezdeményezés volt Szegeden az ún. vasúti misszió, melynek során az önkéntesek éveken keresztül segítették a városba érkező utazókat a tájékozódásban, szálláskeresésben és egyéb problémás ügyek megoldásában.¹⁶ Több helyről érkezett híradás arról is, hogy a rendtagok rászoruló gyermekek részére biztosítottak ruhát, iskolai felszerelést. Szokás volt még egy-egy karitatív cél érdekében jótékonyági esteket, gyűjtéseket taratani. A II. világháború alatt a Magyar Barát szerkesztősége egyes katonák leveleit közzétette,¹⁷ illetve közölte a katonákért való felajánlásokat, ima- és miseszándékokat.

Tagjai közül többen komolyan elköteleződtek a társadalom szolgálatában: Boldog Batthyány-Strattmann László és Bálint Sándor legnevesebb képviselői közé tartoznak.

A 20. század első felének világi közösségei tevékenységét áttekintő rövid összefoglalót egy Ferences Közlönyből származó idézettel zárom: „Mily kedves emlék lesz az, ha majd 100 év múlva – csontjaink akkor már rég porladnak – a ferences utódok a 800 éves jubileum évében előveszik a 700 éves jubileum alkalmával összegyűjtött emlékeket és boldog mosollyal nézegetnek bennünket, régi, buzgó elhunytakat, kiknek munkásságáért hálát rebegnek és áldást mondanak halandó csontjaink felett.”¹⁸

Az újjászületett Ferences Világi Rend¹⁹ 42 magyarországi közösségének ma körülbelül 450 tagja van. Az egyes csoportok tevékenysége továbbra is nagyon sokszínű, a feladatvállalások mindenekelőtt a helyi társadalom kihívásaihoz, adottságaihoz és lehetőségeihez igazodnak.

A *Reguláris Harmadik Rend* szabályzatát 1900 és 1950 között a történelmi Magyarország területén hét különböző kongregáció követte. 1989 után ezek mindegyike kivétel nélkül újraszerveződött, sőt, újabb, hazai alapításoknak köszönhetően számuk *tizenkettőre* emelkedett. A közösségek bemutatása az országban való megjelenésük szerint, kronológiai sorrendben történik.

¹⁴ Leggyakrabban karácsony, Szent Ferenc, Szent Antal, illetve Szent Erzsébet napján találkozunk ezzel a szokással.

¹⁵ *Magyar Barát* 1942. július 110.

¹⁶ A szolgálatot 1925 és 1931 között látták el. Vö.: PÁL 1996. 62.

¹⁷ „*Kedves Magyar Barát! Boldogan olvastam téli állásunkban a szép Magyar Barátot. Az otthonról beszélt minden sora, minden képe, minden írója. Lélekben egybeforrok minden olvasójával, aki otthon, akárhányszor a hiányzó férj és testvér, vagy gyermek távollétében lapozgatja... Nagy vigasztalással töltött el bennünket, mikor hallottuk, hogy milyen buzgón imádkoznak értünk Gyöngyösön a Fájdalmas Szűzanya oltáránál, és mennyien végzik országszerte a szálláskeresést szerencsés hazatérésünkért... A szent karácsonyra a kis Jézus áldását kívánom a szerkesztő atyáknak, édesanyámnak, testvéreimnek, jószágos plébános urunknak, Nagyréde minden lakójának... Ha ránk gondolnak küldjenek rózsafüzéretet, érmeket, szentképeket, üres táborig levelezőlapokat, hogy szétozthassam bajtársaimnak. Isten velük!*” Vö.: *Magyar Barát* 1943 február 31.

¹⁸ A Ferences Rend 2009-ben ünnepelte alapításának nyolcszáz éves évfordulóját. A fenti idézet egy felhívás részlete, mely a helyi közösségeket a történetükre vonatkozó anyag összegyűjtésére ösztönzi. *Ferences Közlöny* 1927. április

¹⁹ Az elnevezés ebben a formában 1978 óta használatos. A testvérek ekkor VI. Pál pápától megkapták új regulájuk jóváhagyását, mellyel párhuzamosan struktúrájuk is átalakult.

Mindenekelőtt a *Szent Erzsébetről Nevezett Betegápoló Nővérekről* kell megemlékezni.²⁰ Apollonie Rademacher Aachen városának kórháza számára alapította betegek ellátásával foglalkozó közösségét, mely 1626-tól, az első nővérek beöltözésétől kezdve Árpád-házi Szent Erzsébet nevét viseli. A történelmi Magyarország területén először 1738-ban Pozsonyban, majd negyvenhét évvel később Budán kaptak házat. Nevükhöz fűződik többek között a budai Fő utca nagy múltú kórházának kiépítése és üzemeltetése.

A *Szent Család Szegény Ferences Nővérei*, vagy más néven *Mallersdorfi Ferences Nővérek* alapítója Paul Joseph Nardini, egyházmegyés pap, aki a szerzetesközösséget rászoruló gyermekek és idős betegek gondozásának céljából 1855-ben, a németországi Pirmasensben hívta életre, négy fiatal harmadik rendi nő közreműködésével. Az erdélyi Nagyszebenbe kilenc évvel később, Batthyány Julianna kérésére érkezett első csoportjuk.²¹ A városban iskolarendszert építettek ki, ahol mindenekelőtt rászoruló gyermekeket oktattak. Intézményük idővel elemi tanítóképzővel bővült.²² Számos erdélyi város kérte szolgálatukat, s több helyen már nem csak tanítással, hanem kórházi betegápolással is foglalkoztak. A mai Magyarország területén egyedül Salgótarján klinikáján dolgoztak – a rendszerváltás után ide már nem tértek vissza.²³ Ma Erdély több településén is elsősorban idősek gondozását végzik.

Egy évvel később, 1865-ben, szintén Erdélyben jelent meg a svájci Boldog Mária Terézia Scherer és Theodosius Florentini kapucinus testvér nevéhez fűződő *Szent Keresztről Nevezett Irgalmas Nővérek* kongregációja.²⁴ Aranyosmaróti megtelepedésük után ötven évvel már harminchét házuk volt az egész országban. Magyarországon elsőként ők hozták létre „komplex, lépcsőzetesen felépített, teljes nevelési-oktatási rendszert”, Zsámbékon.²⁵

Az *Assisi Szent Ferenc Leányai Kongregációt* 1894-ben hívta életre Brunner Anna Margaréta Budapesten, ahol ma is ők üzemeltetik a közösség által 1935-ben alapított Szent Ferenc Kórházat.²⁶ Az intézmény kápolnája az elmúlt évtizedekben megszakítás nélkül működött, mely egyedülállóvá teszi a maga nemében. A felosztást megelőzően a kongregáció tagjai Magyarország 11 kórházában láttak el szolgálatot.²⁷

Öt évvel később, 1899-ben Zichy gróf kezdeményezésére egy újabb harmadik rendi közösség jelent meg a fővárosban. A *Ferences Mária Misszionárius Nővérek Társulatát* Hélene de Chappotin alapította éppen húsz évvel korábban, Franciaországban. „Mivel a Társulat elsősorban pogány missziókkal foglalko-

²⁰ A szerzetesrend magyarországi működéséről lsd.: POKORNY 1935. Szabó György Pius csak róluk emlékezik meg a hazai szerzetes életformát követő harmadik rendi közösségek közül. SZABÓ 1921.

²¹ Tóth Mike Szent- Ferencz- Rendi Nővérek-nek nevezi őket és a II. rend elágazásának tartja. TÓTH 1904. 211. A közösség honlapja: www.ferencesnoverek.ro

²² Munkájuk elismeréseként Mayer Maria Petronella főnöknő 1896-ban arany érdemkeresztet, 1900-ban Pro Ecclesia et Pontifice pápai keresztet kapott. v.ö.: MARTON 2004. 115.

²³ MIKE 1904. 115., PUSKELY 1990 617.

²⁴ A közösség honlapja: www.kreuzschwestern.at

²⁵ RABÁR 2002. 344.

²⁶ A közösség honlapja: www.csf.t-online.hu. A kórház honlapja: www.szentferenckorhaz.hu

²⁷ Új Ember 1989, július 2.3.

zott, Magyarországon nem voltak nagy intézményeik. Mindenki, aki arra alkalmas volt, misszióba ment.”²⁸ Aki itthon maradt szegény sorsú gyermekeket tanított, illetve a rend által fenntartott szegénykonyhán dolgozott. Házuk ajtaján a következő felirat állt: „Egy tál meleg étel mindig kapható”.²⁹ A nemzetközi közösség országunkban ma többek között misszióból hazatért, idős nővéreket ápol.³⁰

Már meglévő hivatásokat karolt fel Mikes János szombathelyi püspök, amikor 1920-ban megalapította az *Annunciáta Nővérek Kongregációját*.³¹ Kezdetben a nővérek elsősorban kórházi betegápolással foglalkoztak, majd egyéb feladatokat is vállaltak: ők vezették például a bécsi Pázmáneum háztartását.³² Ma egyebek mellett kollégiumot tartanak fenn Szombathelyen.

A *Ferences Szegénygondozó Nővérek* kongregációjának alapítása szintén Magyarországhoz kötődik. 1927-ben, Egerben kezdeményezte Oslay Oswald ferences testvér – a helyi világi testvéri közösség igazgatója – egy olyan női szerzetesrend megalakulását, melynek tagjai önmagukat a társadalom legszegényebbjei szolgálatának szentelik.³³ Alapító társai Páhok Mária és Kroumann Mária voltak, akik „Péccsett éltek és vallásos, komoly harmadik rendi, köztisztelőben álló személyek voltak. Az eszme megismerése után – lelkiatyjuk tanácsára –, ők is Egerbe költöztek.”³⁴ A rend nővérei az egy évvel korábban, szintén Oslay által kidolgozott, nemzetközi érdeklődést kiváltó Egri Norma³⁵ gyakorlati megvalósításának kivitelezői, s így a hazai szervezett szegénygondozás kiépülésének jelentős tényezői lettek. Céljuk volt, hogy a szegényeket saját otthonukba visszavezessék és segítsék őket a társadalomba való visszailleszkedésben: „Az egész embert visszaadni a társadalomnak, önmagának, és a Teremtőnek”.³⁶ A jelentkezők létszáma messze meghaladta más rendi közösségek novíciusainak létszámát.³⁷ Szükség is volt minden érdeklődőre, mert a Norma elvei feltételezték a nővérek jelenlétét. Ma is tevékenykednek a szegénygondozás területén, valamint ők működtetik Szécsényben a Ferences Betánia Idősek Otthonát.

Szóllósy Julianna, a Szent Keresztről Nevezett Irgalmas Nővérek Kongregációjának Ausztriában élő nővére 1981-es, magyarországi látogatásának hatására négy évvel később titokban három nővér is megkezdte felkészülését a Harmadik Rend szabályzatát követő szerzetesi életre. A folyamatosan gyarapodó kis közösség 1989 után magát *Szent Ferenc Kisnővéreinek* nevezve lépett a nyilvánosság

²⁸ *Új Ember*, 1990. január 14.7.

²⁹ PUSKELY 1990. 124.

³⁰ A rendtagokkal készült interjúk felhasználásával a közösség történetéről és küldetéséről bővebben lsd.: *Új Ember* 2003. július 6. 7.

³¹ *Új Ember* 1989. augusztus 6. 3., A közösség honlapja: www.annunciata.hu

³² PUSKELY 1990. 105.

³³ Talán e rendi közösségre nézve leggazdagabb a magyar szakirodalom. ŐZE – MEDGYESY-SCHMIKLI 2005 két tanulmánya is foglalkozik a témával.

³⁴ *Új Ember*, 1989., június 11. 3.

³⁵ Az Egri Norma részletes ismertetéséről és annak megvalósításáról városok szerint lsd: PETRO 1932., PÁLOS 1934.

³⁶ CSEPÉLY 1931.

³⁷ HÁMORI 2005. 429.

elé.³⁸ Tevékenységük sokrétű és igen változatos. Kezdeményezésükre született és vezetésükkel működik a bükkszentkereszti Elfogadlak Alapítvány, melynek célkitűzései között szerepel a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok és felnőttek esélyegyenlőségének elősegítése.³⁹

Szöllőssy Julianna nevéhez köthető az a később *Szent Ferenc Kistestvéreiként* bejegyzett közösség is, mely a rendszerváltás éveiben szeminaristák kezdeményezésére alakult. Magyarországon ők az egyetlen képviselői a Reguláris Harmadik Rend férfi ágának. Mindenekelőtt lelkipásztori szolgáltatást látnak el.

A 20. század utolsó évtizedében Pécsen is megalakult egy harmadik rendi, később *Assisi Szent Ferenc Betegápoló Nővéreiként* ismert szerzetesi közösség.⁴⁰ Az első hivatások a megyei kórház vezetőségének kifejezett kérésére szolgáltatást vállaló két ferences betegápoló nővér tanúságtételének köszönhetően jelentkeztek; a közösség alapítása Bali Katalin Kapisztrána nevéhez fűződik. A pécsi kórházban ma is betegeket ápolnak, Kozármislenyben pedig idősek gondozását szolgáló otthon tartanak fenn.

Szintén a múlt század utolsó éveiben, a szécsényi klarissza remetesség felállításával egy időben, magyar kezdeményezésre született az a közösség, melynek tagjai Assisi Szent Klára lelkiiségét követik. A *Kegyelemosztó Miasszonyunk Oblátái* szorosan kapcsolódnak szécsényi nővéreikhez, de világi szolgálataiknak köszönhetően aktívan részt vesznek a társadalom életében.⁴¹

A hivatalos egyházi jóváhagyás tekintetében legfiatalabb, alig tízéves magyarországi közösség is hazai alapítás. A Veszprémi Egyházmegyében működő *Assisi Szent Ferenc Segítő Nővérei Közössége* a hitoktatás területén és a helyi plébánia, illetve egyházközség életében vállal különböző szolgáltatásokat.⁴²

Összegzés, következtetések

A fent ismertetett Reguláris Harmadik Rendi szabályzatot követő közösségek közül három befolyásos személyek kifejezett kérésére telepedett meg az országban, nyolc pedig hazai kezdeményezésre született: három még a század első felében, öt (hivatalosan) 1989 után. A sajátosságok tekintetében igen nagy változatoságot mutató szerzetesi közösségek alapítása, illetve terjedése nem utolsó sorban a helyi társadalom számára szükséges szolgáltatások felismeréséhez, illetve ezek felvállalásához kötődött.

³⁸ A titokban alakult közösség Nagyboldogasszony ünnepén tartott első nyilvános beöltözéséről részletes leírást közöl: *Új Ember* 1989, szeptember 3.3. Életútinterjúkat közöl: SINKA 2004. A közösség honlapja: www.szfkisnoverei.communio.hu

³⁹ A rendtagokkal készült interjú felhasználásával a közösség történetéről és küldetéséről bővebben l. *Új Ember* 2003. május 25. 7.

⁴⁰ A rendtagokkal készült interjú felhasználásával a közösség történetéről és küldetéséről bővebben l. *Új Ember* 2003. március 23. 7.

⁴¹ A rend egyik nővérével, Pécsi Debórával készült interjú olvasható a regolyi önkormányzat 2006. december 21-én megjelent lapjában. A lap elérhető: www.regoly.hu/kisbiro/kisbiro_2006_12_21.pdf

⁴² A rendtagokkal készült interjú felhasználásával a közösség történetéről és küldetéséről bővebben l. *Új Ember* 2003. június 29. 7.

A Ferences Család Harmadik Rendjének szerzetes, illetve világi testvérei a század első felében igencsak látványos munkát végeztek a nevelés, a betegápolás, és a szegénygondozás területén. Társadalmi aktivitásuk az elmúlt három évtizedben talán kevésbé szembetűnő. Ha azonban a közösségeknek e két korszakban folytatott szociális tevékenységét kívánjuk összevetni, az eltérő társadalmi, illetve rendi struktúra, valamint a rend kötelékébe tartozó testvérek lényeges számbeli különbsége miatt körültekintőnek kell lennünk. Ha egyelőre csupán a fent említett példákra gondolunk, azt mindenképpen megállapíthatjuk, hogy az idézett ferences közösségek – karizmájukhoz igazodva, sajátos utakon – sokat tettek és tesznek ma a – nem pusztán materiális értelemben vett – szegényekért.

Irodalom

- Biblia*. Szent István Társulat, Budapest, 2006.
- DOBSZAY Benedek OFM – GALAMBOSNÉ Száraz Krisztina (szerk.)
2008 *A Ferences Család közösségei Magyarországon*. Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, Budapest.
- CSEPELI György
1931 *Szegénygondozás: az Egri norma*. Egri Ferences Szegénygondozó Nővérek, Budapest.
- EGERSZEGI Sándor
2002 *A váci ferences harmadik rend története 1921–1950*. Vác.
A Ferences Harmadik Rend. Magyar Barát kiadása, Budapest, 1947.
- GEMELLI Ágoston OFM
1933 *A franciskanizmus*. Ferences Közlöny kiadása, Budapest.
- GERGELY Jenő
1985 *A Katolikus Egyház Magyarországon 1944–1971*. Kossuth Könyvkiadó Budapest.
- GERGYELY Jenő
1997 *A Katolikus Egyház története Magyarországon 1919–1945*. ELTE-Újkori Magyar Történeti Tanszék, Budapest.
- HÁMORI Péter
2005 Az „Egri Norma”. A 75 éve alapított Ferences Szegénygondozó Nővérek Rendjének Története. In: *A ferences lelkiesség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára*. Szerk. ŐZE Sándor – MEDGYESY-SHMIKLI Norbert. PPKE BTK – METEM. 422–438.
- JAGICZA Juvenál
1927 *Assisi Szent Ferenc Harmadik Rendjének Katekizmusa*. A Ferences Közlöny kiadása, Budapest.
- KARÁCSONYI János
1922 *Szent Ferenc Rendjének története Magyarországon 1711-ig*. MTA, Budapest.
- Dr. Kiss Jenő (szerk.)
1975 *Újszövetségi görög-magyar szótár*. Református Sajtóosztály, Budapest.

KISS Mária

- 2005 A Szent Ferenc-rendi Szegénygondozó Nővérek Szombathelyen. In: *A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára*. Szerk. ÓZE – MEDGYESY-SHMIKLI, PPKE BTK – METEM. 415–422.

LOTZ Antal

- 1991 Szerzetesek a Csanádi Egyházmegyében a középkorban. (Juhász Kálmán hagyatéka alapján) In: *Tanulmányok Csongrád megye történetéből XVIII.* Szerk. BLAZOVICH László. 17–92.

MARTON József

- 2004 A Maltersdorfi Ferences Nővérek szerepe az erdélyi katolikus identitás formálásában. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Theologia Catholica Latina, XLIX., 1.* 109–124.

MATURA, Thaddée

- 2009 *San Francesco. Una grande eredità*. Porziuncola, Santa Maria degli Angeli.

PÁL József

- 1996 *Ferences Harmadik Rend Szegeden (1919–1944)*. KÉSZ – METEM, Budapest.

Dr. PÁLOS Károly

- 1934 *Szegénység, szegénygondozás*. Szombathely, a szerző kiadása.

PETRO Kálmán

- 1932 *Az Egri Norma*. 1927–1932. Eger.

POKORNY Emanuel

- 1935 *A Szent Erzsébet szerzet*. Szent István Társulat, Budapest.

PUSKELY Mária

- 1990 *Szerzetesek: a megszentelt élet 99 intézménye*. Zrínyi Nyomda Kiadója, Budapest.

- 1995 *Keresztény szerzetesség*. Bencés Kiadó, Budapest.

Ifj. RABÁR Ferenc

- 2002 A Szent Keresztről nevezett Irgalmas Nővérek. *Vigília* 5. 343–348.

Dr. RATZINGER György

- 1886 *Az Egyházi Szegényápolás története*. Budapest, Budapesti Növendékpapság Magyar Egyháziroldalmi Iskolája.

SINKA Ildikó

- 2004 Istennek szentelt életek. In: (Szerk. Barna Gábor) *Rítusok, folklór, szövegek*. Szerk. Barna Gábor. Paulus Hungarus-Kairosz. 313–333.

Dr. SZABÓ György Pius

- 1921 *Ferencrendiek a magyar történelemben: adalékok a magyar ferencrendiek történetéhez*. Budapest.

Szentírás. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2003.

TEMPERINI, Lino (szerk.)

- 1991 *Testi e documenti sul Terzo Ordine Francescano*. Editrice Franciscanum, Roma.

TÓTH Mike S.J.

- 1904 *Szerzetesrendek és társulatok Magyarországon*. Kalocsa.

Dr. VÁNDOR P. Gottfrid

1989 *Fejezetek Assisi Szent Ferenc harmadik rendjének történetéből*. Budapest.

Ferences Közlöny (1924–1941)

Magyar Barát (1942–1944)

Új Ember (1989, 1990, 2003)

www.2010againstopoverty.eu

www.annunziata.hu

www.cfsf.t-online.hu

www.ferencescsalad.hu

www.ferencesnoverek.ro

www.franciscanum.it

www.fvr.hu

www.kreuzschwestern.eu

www.szentferenckorhaz.hu

www.szfkisnoverei.communio.hu

www.szegenygondozo.ofm

GYERTYÁNOS, ÉVA

CONSECRATED LIFE AND ROLE IN SOCIETY The Franciscan Third Order in 20th century Hungary

In the countries of the European Union 2010 was the “*European Year for Combating Poverty and Social Exclusion*”. As the research theme of my doctoral dissertation was linked to the Franciscan Third Order, this EU decision encouraged me to examine the Order from the angle of their social activity and then to present the secular and monastic communities operating in Hungary in the course of the 20th century. The systematic processing of the available sources on the history of the Order in Hungary is still far from complete, very little has been published on the subject in Hungarian and little of anything published abroad is readily accessible in Hungary. My article begins with a brief historical overview, followed by a short presentation of the 20th century communities, illustrating their secular services with concrete examples.